

บทที่ 4

การอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลเชิงสาเหตุของพฤติกรรมก้าวร้าว โดยศึกษาในลักษณะของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทั้งทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดู อิทธิพลกลุ่มเพื่อน ลักษณะตัวเด็ก และลักษณะภูมิหลังของครอบครัว กับพฤติกรรมก้าวร้าว โดยใช้วิธีวิเคราะห์เส้นทาง

ผู้วิจัยแบ่งการอภิปรายออกเป็น 2 ตอน คือ

1. ผลรวม ได้แก่อิทธิพลของตัวแปรทุกตัวที่ร่วมกันส่งผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าว
2. ผลย่อย ได้แก่อิทธิพลของตัวแปรแต่ละกลุ่มซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าว

ตัวแปรดังกล่าวมี 4 กลุ่ม คือ

- 2.1 อิทธิพลกลุ่มเพื่อน
- 2.2 การอบรมเลี้ยงดู
- 2.3 ลักษณะตัวเด็ก
- 2.4 ลักษณะภูมิหลังของครอบครัว

ผลรวม

เมื่อพิจารณารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมก้าวร้าวที่ผ่านการทดสอบและปรับปรุงแล้ว จะเห็นว่าปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อพฤติกรรมก้าวร้าว คือ อิทธิพลกลุ่มเพื่อน ซึ่งได้แก่ การแสดงแบบและการให้แรงเสริม การอบรมเลี้ยงดู 5 แบบ ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม ลงโทษทางกาย ให้ความคุ้มครอง ประชาธิปไตย และแบบรักตามใจ ลักษณะตัวเด็ก ซึ่งได้แก่ อายุของเด็ก ปัจจัยทั้งหมดนี้ ส่งผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวอย่างมีนัยสำคัญ หมายความว่าตัวแปรแต่ละตัวส่งผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวในระดับที่ต่างกัน และตัวแปรทั้งหมดสามารถอธิบายพฤติกรรมก้าวร้าวได้ประมาณ

ร้อยละ 51 อีกร้อยละ 49 นั้น จะต้องใช้ตัวแปรอื่น ๆ อธิบายด้วย ฉะนั้นถ้าจะอธิบาย พฤติกรรมก้าวร้าวอย่างสมบูรณ์อาจจะต้องใช้ตัวแปรที่มีได้ปรากฏอยู่ในรูปแบบความสัมพันธ์ มาร่วมอธิบายด้วย

เมื่อเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางระหว่างตัวแปรทั้งหมด จะเห็นได้ว่า อิทธิพลกลุ่มเพื่อนส่งผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวในระดับสูงสุด โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ เส้นทางของการให้แรงเสริม ซึ่งมีค่าเท่ากับ .582 การแสดงแบบ มีค่าเท่ากับ .178 ส่วนการอบรมเลี้ยงดูและลักษณะตัวเด็ก ส่งผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวในระดับต่ำกว่าอิทธิพล ของกลุ่มเพื่อน ซึ่งผู้วิจัยขออภิปรายแต่ละกลุ่มตัวแปรดังนี้

ผลย่อย

1. อิทธิพลกลุ่มเพื่อน อิทธิพลกลุ่มเพื่อนประกอบด้วยตัวแปร "การแสดงแบบ" และ "การให้แรงเสริม" ผลที่ได้จากการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์เส้นทางพบว่า การให้ แรงเสริม ส่งผลทางตรงต่อพฤติกรรมก้าวร้าว ส่วนการแสดงแบบนี้ส่งผลทั้งทางตรงและ ทางอ้อมต่อพฤติกรรมก้าวร้าว ซึ่งผู้วิจัยขออภิปรายดังต่อไปนี้

1.1 ผลทางตรง

1.1.1 การให้แรงเสริม จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง การให้แรงเสริมกับพฤติกรรมก้าวร้าว พบว่าการให้แรงเสริมส่งผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าว ในระดับที่สูงที่สุด คือเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวแล้วได้รับแรงเสริมเด็กก็จะยังมี พฤติกรรมก้าวร้าวในระดับสูง ผลการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ว่า การให้แรงเสริม มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุกับพฤติกรรมก้าวร้าว และมีผลงานวิจัยเป็นจำนวนมากที่สนับสนุน ผลการวิจัยนี้ เช่น ผลงานวิจัยของ **Patterson, Littman and Bricker** (1967 : 167-175) ที่พบว่าพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กเกิดจากการได้รับรางวัลหรือการได้รับ แรงเสริมจากเพื่อน ส่วน **Patterson, Ludwig and Sodano** (1961 cited in **Bandura and Walters, 1963** : 122) พบว่าเด็กที่ได้รับคำชมเมื่อก้าวร้าวต่อตุ๊กตาดายาง จะมีพฤติกรรมก้าวร้าวสูงขึ้นในช่วงเวลาต่อมา สำหรับ **Cowan and Walters** (1963 : 543-552) นั้นได้ทำการทดลองให้ลูกหินสวอย ๆ เป็นรางวัลแก่เด็กที่ตีตุ๊กตาด้ายตุ๊กตาดูทุกครั้ง ทุก 3 ครั้ง และทุก 6 ครั้ง ผลปรากฏว่า พฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กทั้งสามกลุ่มเพิ่มขึ้น

อย่างคงที่สม่ำเสมอ นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มที่จะขยายพฤติกรรมก้าวร้าวไปสู่สถานการณ์อื่นด้วย ยิ่งกว่านั้น Walters and Brown (1963 : 563-572) ทดลองและให้ข้อสรุปว่า การให้แรงเสริมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวสูงกว่าประสบการณ์อย่างอื่น

ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้สนับสนุนทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูราที่ว่า พฤติกรรมทางสังคมของบุคคลโดยเฉพาะพฤติกรรมก้าวร้าวเกิดจากการเรียนรู้ในประสบการณ์ตรง และเกิดจากการสังเกต การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง หมายถึงการที่บุคคลแสดงพฤติกรรมด้วยตนเองแล้วได้รับแรงเสริม การแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวก็เช่นกัน เด็กในกลุ่มตัวอย่างนี้แสดงพฤติกรรมก้าวร้าวคล้ายกับเพื่อนในกลุ่ม เพื่อนจึงให้แรงเสริมแก่พฤติกรรมก้าวร้าว นั้น แรงเสริมดังกล่าวได้แก่ การแสดงความพึงพอใจ การให้คำชมเชย การส่งเสียงเชียร์ การเข้าร่วมในการแสดงพฤติกรรม และอื่น ๆ การให้แรงเสริมดังกล่าวทำให้เกิดพึงพอใจ ภาคภูมิใจ ที่ตนได้รับการยอมรับจากเพื่อน มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันกับเพื่อน สมดังที่ตนปรารถนา และแรงเสริมดังกล่าวยังทำให้เกิดรู้ว่า เขาควรจะแสดงพฤติกรรมนั้นอีกหรือไม่ในโอกาสต่อไป ซึ่ง Bandura ชี้ให้เห็นว่าการให้แรงเสริมทำหน้าที่ให้ข้อมูลว่าควรจะแสดงพฤติกรรมนั้นอีกหรือไม่ ให้แรงจูงใจที่จะแสดงพฤติกรรมนั้นอีกต่อไป และทำให้พฤติกรรมก้าวร้าวคงทนและมีความเข้มข้นขึ้น นอกจากนี้ตามหลักของการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวแรงเสริมจะทำหน้าที่กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวง่ายขึ้น และพฤติกรรมก้าวร้าวจะคงอยู่ในระยะเวลาอันยาวนาน (Bandura, 1967 : 203) แรงเสริมจึงเป็นตัวแปรที่ทำให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวที่มีประสิทธิภาพมาก โดยเฉพาะเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวแล้วได้รับการกระตุ้นจากเพื่อนวัยเดียวกัน นอกจากแรงเสริมจะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจที่ก้าวร้าวแล้ว Bandura ยังเน้นให้เห็นอีกว่า แรงเสริมทำให้เด็กเกิดความคาดหวัง ความคาดหวังจะทำให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวในระดับสูง

1.1.2 การแสดงแบบ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางระหว่าง การแสดงแบบกับพฤติกรรมก้าวร้าว พบว่าการแสดงแบบมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมก้าวร้าว แสดงว่าเด็กยิ่งเห็นตัวแบบแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวในระดับสูงเพียงใด ก็ยิ่งแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวสูงเพียงนั้น ผลงานวิจัยนี้จึงสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งเอาไว้ และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Collins and Thomas (1972 : 83-84); Iscoe William and Harvey (1964 : 451-460); Hamm and Hoving (1969 : 773-784)

ซึ่งทำการวิจัยเชิงทดลองกับเด็กก่อนวัยรุ่นและวัยรุ่นพบว่า เด็กวัยดังกล่าวกระทำผิด และมีพฤติกรรมก้าวร้าวผิดสังคมตามแบบอย่างของเพื่อนในกลุ่มในระดับสูง

ข้อค้นพบนี้จึงสนับสนุนทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูร่าดังกล่าวแล้วว่า พฤติกรรมทางสังคมเกิดจากการสังเกตตัวแบบ ถ้าตัวแบบแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวหรือมีพฤติกรรมกระทำผิดผู้สังเกตจะให้ความสนใจ จดจำ และแสดงพฤติกรรมนั้นในเวลาต่อมา นอกจากนี้ Bandura (1976 : 213) ยังกล่าวว่า การแสดงแบบมีอิทธิพลต่อผู้สังเกตคือ

- 1) การแสดงแบบทำให้ผู้สังเกตเกิดการจำแนกการกระทำของตัวแบบได้ ถ้าการแสดงพฤติกรรมของตัวแบบได้รับแรงเสริมจะทำให้ผู้สังเกตรู้ว่าการแสดงแบบใดประสบความสำเร็จ ผู้สังเกตจึงเกิดความคาดหวังว่าถ้าเขาแสดงพฤติกรรมเช่นนั้นก็จะได้รับความสำเร็จหรือแรงเสริมบ้าง ความคาดหวังผลที่เกิดขึ้นจึงทำให้ผู้สังเกตแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบเด็กในกลุ่มตัวอย่างก็เช่นกัน เมื่อสังเกตเห็นตัวแบบแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวแล้วได้รับการยอมรับ ก็จะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวตามความคาดหวังนั้นอีก
- 2) ตัวแบบที่ก้าวร้าวจะกระตุ้นให้ผู้สังเกตแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวได้ง่ายขึ้น แม้ว่าพฤติกรรมก้าวร้าวจะไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมก็ตาม แต่ถ้าตัวแบบแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวแล้วไม่ได้รับโทษผู้สังเกตก็จะแสดงพฤติกรรมเช่นนั้นบ้าง
- 3) ตัวแบบที่ก้าวร้าวจะทำให้ผู้สังเกตเกิดอารมณ์ที่กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวในเวลาต่อมา
- 4) การแสดงแบบที่ก้าวร้าวจะพัฒนามากขึ้น คือ นอกจากจะก้าวร้าวเช่นเดียวกับตัวแบบแล้ว ยังจะก้าวร้าวยิ่งกว่าตัวแบบเสียอีก ตัวอย่างเด็กเห็นตัวแบบก้าวร้าวต่อตุ๊กตา ในเวลาต่อมาเด็กจะก้าวร้าวต่อตุ๊กตา และก้าวร้าวต่อสิ่งอื่น และในสถานการณ์อื่นด้วย จึงเห็นได้ว่าการแสดงแบบที่ก้าวร้าวจะเหนี่ยวนำให้เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าวในระดับที่สูงขึ้น ถ้าจะพิจารณาถึงพัฒนาการของเด็กวัยนี้ จะเห็นว่าเด็กวัยนี้ต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน ต้องการเป็นพวกเดียวกับเพื่อน ฉะนั้นการแสดงแบบของกลุ่มเพื่อนจึงเป็นแบบอย่างที่เด็กต้องทำตามเพื่อแสดงให้เห็นว่าตนก็คือนักในกลุ่มเป็นพวกเดียวกับกลุ่ม เมื่อเด็กเข้าไปอยู่ในกลุ่มเพื่อนแล้ว เด็กจะได้รับการคาดหวังให้ทำตามกลุ่ม และตัวเองก็คาดหวังที่จะทำตามกลุ่ม เมื่อเด็กคล้อยตามกลุ่มก็จะได้รับการยอมรับจากเพื่อน กลุ่มเพื่อนจึงมีอิทธิพลต่อเด็กมากขึ้น (Jackson and Salstein, 1958 : 17-24)

นอกจากนี้ช็อคคนพบยังสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการของวัยรุ่นเกี่ยวกับพัฒนาการทางสังคมที่กล่าวว่า "เด็กในช่วงก่อนวัยรุ่น และวัยรุ่น" อยู่ในช่วงพัฒนาการที่เรียกว่า "ระยะเวลาแห่งการต่อต้านและปฏิเสธมาตรฐานของพ่อแม่และสังคม" แต่จะทำตามกลุ่มเพื่อนในระดับสูงสุด เพราะเด็กวัยนี้ต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน ตามหลักพัฒนาการเด็กวัยนี้จึงได้รับอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนในระดับสูงสุด (Zimbardo and Ruch, 1979 : 206) จากการสรุปผลการวิจัยของ Hartup (1970 : 405) นั้นบ่งบอกว่ามีงานวิจัยเป็นจำนวนมากที่ศึกษาอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนโดยใช้มันโมทัศน์ที่เด่น คือการคล้อยตามพฤติกรรมของกลุ่ม บางครั้งเด็กวัยนี้มักคล้อยตามเพื่อนจนมากเกินไป โดยเฉพาะพฤติกรรมก้าวร้าว เพื่อแสดงให้เห็นว่าตนเป็นพวกเดียวกับกลุ่ม กลุ่มจะไคยอมรับตน

หรืออาจจะเป็นเพราะเด็กก่อนวัยรุ่น และวัยรุ่นอยู่ในระยะที่มีความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์และสังคม เด็กวัยนี้มีร่างกายเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมจึงทำให้เกิดความวิตกกังวล มักจะมีอารมณ์แปรปรวน และแสดงอารมณ์รุนแรง มักจะทำสิ่งแปลก ๆ ที่พ่อแม่ไม่เห็นด้วยกับการกระทำนั้น ความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่กับเด็กจึงเกิดขึ้น ทำให้เด็กมีความข้องขบใจ และมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมก้าวร้าวฟันสังคมได้ง่าย (Hurlock, 1969 : 247-248) อีกประการหนึ่งพ่อแม่เห็นว่าเด็กกำลังจะเป็นผู้ใหญ่ จึงคาดหวังให้เด็กรับผิดชอบสิ่งต่าง ๆ ในขณะที่เด็กยังไม่พร้อม ทำให้เด็กอารมณ์เสียเมื่อทำสิ่งนั้นไม่ได้ และไม่ยอมทำตามที่พ่อแม่คาดหวัง มีหลักฐานยืนยันจากผลการวิจัยของ Bernat (1979 : 608-616) ที่พบว่าในช่วงวัยรุ่นนั้นการกระทำบางอย่างของพ่อแม่มีอิทธิพลต่อเด็กน้อยลง แต่เด็กจะได้รับอิทธิพลจากพฤติกรรมของกลุ่มเพื่อนในระดับสูง โดยเฉพาะพฤติกรรมก้าวร้าวฟันสังคม เช่นเดียวกับผลงานวิจัยของ Bixentine, et al, (1976 : 226-236) และ Bronfenbrenner (1967 : 199-207) ซึ่งพบว่าเด็กวัย 12-15 ปี ใ้รับอิทธิพลจากพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างของพ่อแม่ลดลง แต่จะใ้รับอิทธิพลจากการแสดงแบบพฤติกรรมก้าวร้าวฟันสังคมของกลุ่มเพื่อนในระดับสูงสุด

1.2 ผลทางอ้อม เมื่อพิจารณาคู่คำสัมประสิทธิ์เส้นทางระหว่างการแสดงแบบกับการให้แรงเสริมแล้วจะเห็นว่า การแสดงแบบมีความสัมพันธ์กับการให้แรงเสริมในระดับสูง แสดงให้เห็นว่าการแสดงแบบส่งผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวทางอ้อมผ่านการให้แรงเสริมซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura (1977 : 36)

ที่กล่าวว่า เมื่อตัวแบบแสดงแบบแล้วผู้สังเกตสามารถแสดงแบบได้เหมือนกับตัวแบบ การแสดงแบบนี้จะทำหน้าที่เป็นแรงเสริมให้เกิดพฤติกรรมเช่นนั้นมากขึ้น การแสดงแบบที่ก้าวร้าวก็เช่นกันจะทำหน้าที่เป็นแรงเสริมให้แก่ผู้สังเกตใดก็ตามผู้สังเกตสามารถทำตามพฤติกรรมก้าวร้าวได้เหมือนตัวแบบ อีกประการหนึ่งถ้าคนที่แสดงแบบนี้เป็นที่รักและศรัทธาของเด็กซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้ในกลุ่มเพื่อน การแสดงแบบนี้จะเป็นแรงเสริมให้เด็กกระทำตามและเมื่อกระทำตามแล้วได้รับการยอมรับมากขึ้น การแสดงแบบนี้จึงกลายเป็นแรงเสริมหรือแรงจูงใจที่ทำให้เด็กแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวอย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ Bandura (1977 : 24) กล่าวว่า ตัวแบบที่น่าศรัทธา น่าพึงพอใจบางตัวแบบจะทำให้เด็กเอาใจจดจ่อให้ความสนใจเป็นพิเศษ ตัวแบบนี้จะจูงใจให้เด็กแสดงพฤติกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่เด็กจะแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบโดยไม่จำเป็นต้องได้รับแรงเสริมภายนอก โดยเฉพาะตัวแบบที่เป็นกลุ่มเพื่อนวัยเดียวกัน ย่อมเป็นที่รักและศรัทธาของเด็ก (ดังกล่าวก่อน) เมื่อกลุ่มเพื่อนแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว ย่อมทำให้เด็กเลียนแบบได้โดยไม่ต้องอาศัยรางวัลใด ๆ ทั้งสิ้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การแสดงแบบส่งผลทางอ้อมต่อพฤติกรรมก้าวร้าวผ่านการให้แรงเสริม

เมื่อพิจารณาผลรวมของกลุ่มเพื่อนแล้ว กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวในระดับสูงสุด แสดงให้เห็นว่าพ่อแม่มีความสำคัญต่อเด็กน้อยกว่ากลุ่มเพื่อน โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนค่านิยมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก โดยเฉพาะผู้หญิงมีบทบาทในสังคมมากขึ้น ผู้หญิงออกทำงานในสังคมมากขึ้น (ไพรัตน์ เคชะรินทร์ 2525 : 4) เมื่อพ่อและแม่ออกทำงานนอกบ้าน ทั้งคู่จึงไม่มีผู้ดูแลใกล้ชิด อาจจะทำให้ขาดความเข้าใจธรรมชาติของเด็ก และแม่ในครอบครัวที่มีรายได้น้อยในเขตกรุงเทพมหานครที่ออกทำงานจะเน้นความสำคัญในเรื่องพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กน้อยที่สุด ส่วนแม่ที่ไม่ออกทำงานจะเน้นพัฒนาการทางสังคมน้อยที่สุด (จรรยา สุวรรณทัต, 2524 : 91) จึงอาจกล่าวได้ว่าพ่อแม่ที่ทำงานจะคำนึงถึงความต้องการทางอารมณ์และสังคมของเด็กน้อย เด็กจึงอาจมีความซอซังใจ และจำเป็นต้องเข้าสู่กลุ่มเพื่อนซึ่งสามารถสนองความต้องการและให้แรงเสริมแก่เด็กได้ดังกล่าวก่อน

หรืออาจจะเป็นเพราะว่าเด็กในปัจจุบันมีประสบการณ์จากโรงเรียน และสังคม ทำให้มีความรู้กว้างขวาง มีความเชื่อ หักนคติ ค่านิยมและเหตุผลที่ไม่สอดคล้องกับพ่อแม่ (สังวาลย์ สมสัท 2518 : 34) จึงมีความขัดแย้งกับพ่อแม่ (นิภา พงษ์วิรัตน์ 2520 : 48) ความขัดแย้งดังกล่าวจะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความข้องทับใจ จึงทำให้เด็กเข้ากลุ่มเพื่อน และทำตามกลุ่มโดยเฉพาะพฤติกรรมก้าวร้าวผิดสังคมเพื่อให้เพื่อนยอมรับดังกล่าวแล้ว

2. การอบรมเลี้ยงดู แม้ว่า การอบรมเลี้ยงดูแต่ละแบบจะมีลักษณะปลีกย่อย ที่คล้ายคลึงกันแต่สามารถระบุลักษณะสำคัญที่เด่นชัดของการอบรมเลี้ยงดูแต่ละแบบได้ ดังกล่าวแล้ว ฉะนั้นผู้วิจัยจึงอภิปรายผลของการอบรมเลี้ยงดูแต่ละแบบแยกจากกัน

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางซึ่งแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่าง การอบรมเลี้ยงดูแต่ละแบบกับพฤติกรรมก้าวร้าวแล้ว พบผลบางอย่างที่สอดคล้องกับสมมติฐาน และบางอย่างไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน ซึ่งผู้วิจัยขออภิปรายที่ละประเด็นดังนี้

2.1 ผลที่สอดคล้องกับสมมติฐาน

ผลทางตรง การอบรมเลี้ยงดูที่ส่งผลทางตรงต่อพฤติกรรมก้าวร้าว มีหลายแบบ เช่น การอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ ใช้อำนาจควบคุม ลงโทษทางกาย ให้ความคุ้มครอง และแบบประชาธิปไตย ซึ่งอาจอภิปรายได้ดังต่อไปนี้

2.1.1 การอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ จากการวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจกับพฤติกรรมก้าวร้าว แสดงให้เห็นว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวในระดับสูงเมื่อเปรียบเทียบกับ การเลี้ยงดูแบบอื่น ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Bandura and Walters (1959 : 97) ที่พบว่าพ่อแม่ที่รักตามใจจะกระตุ้นให้เด็ก มีพฤติกรรมก้าวร้าว เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ Sears, et al. (1957 : 259) ที่พบว่าพ่อแม่ที่รักตามใจเด็กนั้นจะแสดงความปรารถนาให้เด็กแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว และจะส่งเสริมให้เด็กแสดงความโกรธและมีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงได้เพราะพ่อแม่ คิดว่าพฤติกรรมเช่นนั้นเป็นที่ยอมรับ เด็กก็มีความพึงพอใจที่จะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว เพราะสามารถระบายความข้องทับใจ นอกจากนี้ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัย ของ Symonds (1939 : 118) ที่พบว่า การรักตามใจของพ่อแม่ทำให้เด็กคือตั้ง

ไม่รับผิดชอบ ก่อความขึ้นเรียน มีกิจกรรมมารยาทไม่เรียบร้อยขณะรับประทานอาหาร และที่อื่น ๆ การที่พ่อแม่รักตามใจแล้วแล้วทำให้เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าวในระดับสูงกว่าการเลี้ยงดูแบบอื่นอาจจะเป็นเพราะว่าพ่อแม่ประเมณนี้ให้เสรีภาพแก่เด็กในระดับสูง ยอมให้เด็กเรียกร้องใจตามใจปรารถนา การยอมให้เด็กแสดงพฤติกรรมอะไรก็ได้พ่อแม่จะไม่ห้ามปราม จนในที่สุดกลายเป็นการไม่สนใจ ปล่อยปละละเลย ไม่ให้คำแนะนำที่เหมาะสมเด็กจึงมีความซอ้งกั้มใจเพราะขาดแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมจึงแสดงพฤติกรรมรุนแรงยิ่งขึ้น

หรืออาจจะเป็นไปได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจมีลักษณะของการฝักวินัยที่ไม่คงเส้นคงวา เช่น บางครั้งพ่อแม่รักตามใจ ยอมให้เด็กแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวต่อบุคคลนอกบ้านได้ แต่บางครั้งก็ไม่ยอมให้เด็กแสดงพฤติกรรมเช่นนั้นต่อพ่อแม่ จึงทำให้เด็กเกิดความสับสนเพราะการกระทำอย่างเดียวกันบางครั้งก็ทำได้ บางครั้งก็ทำไม่ได้ อย่างไรก็ตามพ่อแม่ที่รักตามใจจะกระตุ้นและส่งเสริมให้เด็กแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวพร้อมกันนี้เด็กยังได้รับแรงเสริมจากพ่อแม่เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมเช่นนั้น แรงเสริมดังกล่าวจึงทำให้พฤติกรรมก้าวร้าวถนจนกระทั่งกลายเป็นนิสัยและบุคลิกภาพที่ก้าวร้าวในที่สุด

2.1.2 การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม จากการวิเคราะห์

ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุมกับพฤติกรรมก้าวร้าว ผลการวิจัยนี้พบว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุมส่งผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าว แสดงว่าพ่อแม่ที่ใช้อำนาจควบคุมในระดับสูงมีแนวโน้มที่จะทำให้เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าวในระดับสูง ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Cohn (1985 : 222-225) ; Radke (1964 : 167) ที่พบว่าพ่อแม่ที่ใช้อำนาจควบคุมจะทำให้เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าว คือถึงต่อตตัน ทั้งนี้เป็นเพราะพ่อแม่ต้องการให้เด็กทำตามความเชื่อเก่า ๆ ที่พ่อแม่มีประสบการณ์หรือเรียนรู้มาแล้วในอดีต แต่ปัจจุบันสังคมเพิ่มความซับซ้อนมากขึ้น มีปัญหาหลายอย่างพ่อแม่ไม่เคยมีประสบการณ์มาด้วยตนเองจึงไม่อาจจะให้คำแนะนำหรือช่วยเหลือเด็กได้ คำสั่งสอนหรือคำแนะนำบางอย่างก็ล้าสมัยจึงทำให้เกิดความขัดแย้งในเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องการแต่งกาย การใช้เงิน การคบเพื่อน เป็นต้น แต่พ่อแม่ยังต้องการให้เด็กเชื่อฟังคำสั่งสอนและค่านิยมที่สืบทอดมาแต่โบราณที่ว่าเด็กต้องเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ เด็กจึงต้องอยู่ในโอวาทของพ่อแม่ ไม่การเถียงผู้ใหญ่เพราะผู้ใหญ่มีประสบการณ์มาก่อน ดังคำพังเพยที่ว่า "อาบน้าร้อนมาก่อน" ฉะนั้นการที่เด็กแสดงความคิดเห็นหรือแสดงเหตุผลผู้ใหญ่หรือพ่อแม่

จะยอมไม่ได้ โดยเฉพาะในสังคมไทยการใช้อำนาจควบคุมย่อมเข้มข้นกว่าสังคมตะวันตกหรือประเทศอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะสังคมไทยเป็นสังคมอำนาจนิยม (Thinapan, Nakata, 1975 : 55) ที่ถือระบบอาวุโส มุ่งให้เด็กเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ด้วยการทำตามคำสั่ง โดยเฉพาะในครอบครัวนั้นลูกจะต้องเคารพเชื่อฟังพ่อแม่เสมอ มิฉะนั้นจะถือว่าไม่เคารพผู้ใหญ่ (ละม้ายมาศ ศรศักดิ์ และจรรยา สุวรรณทัต, 2510 : 87-91) ความขัดแย้งระหว่างทัศนคติ คำนิยม และวัฒนธรรมใหม่และเก่าจึงเกิดขึ้นเนื่องจากในปัจจุบันเด็กมีประสบการณ์การเรียนรู้ในโรงเรียน จากสังคมใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จุดมุ่งหมายของหลักสูตรในปัจจุบันก็เปลี่ยนไปตามสังคมสมัยใหม่ คือต้องการให้เด็กกล้าแสดงออกทั้งความคิดและการกระทำ รวมทั้งมีประสบการณ์กว้างขวางขึ้นกว่าเดิม มีความคิดและเหตุผลมากขึ้น ดังนั้นเด็กวัยรุ่นโดยเฉพาะในเขตภาคกลาง มีความเชื่อ ทัศนคติ และคำนิยม รวมทั้งเหตุผลไม่สอดคล้องกับพ่อแม่ (สังวาลย์ สนสนธิ, 2518 : 34) ทำให้พ่อแม่ไม่พอใจจึงใช้อำนาจควบคุมมากขึ้น ความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่กับเด็กจึงมีมากขึ้น ซึ่งนิภา พงษ์วิรัตน์ (2520 : 48) พบว่าปัญหาเด่นชัดของเด็กวัย 13-16 ปี คือปัญหาเด็กไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ ไม่ทำตามความคิดเห็นของพ่อแม่ ทั้งนี้เนื่องมาจากพ่อแม่ไม่ทำตามความคิดเห็นของเด็ก ความขัดแย้งดังกล่าวจะทำให้เด็กเกิดความข้องสัยใจ นอกจากนี้การใช้อำนาจควบคุมของพ่อแม่จะกระตุ้นให้เด็กเกิดอารมณ์โกรธและแสดงความก้าวร้าวในเวลาต่อมา ผู้เสนอสมมติฐานความข้องสัยใจ-ความก้าวร้าว คือ Dollard, et al. (1939 : 1) กล่าวว่า ความข้องสัยใจทำให้เกิดความก้าวร้าวบางรูปแบบเสมอ และความข้องสัยใจจะทำให้บุคคลเกิดอารมณ์โกรธและพร้อมที่จะก้าวร้าวได้ Berkowitz (1965 : 367) และหากจะพิจารณาการควบคุมบังคับในลักษณะของสภาพแวดล้อมหรือสิ่งเรายากภายนอกแล้ว การใช้อำนาจควบคุมจะเป็นสิ่งเร้าที่ไม่พึงประสงค์ที่เป็นตัวกระตุ้น (instigator) ให้เกิดความข้องสัยใจ และความก้าวร้าวได้ ตามทฤษฎีของการเรียนรู้ทางสังคมนั้นถือว่า การกระทำที่ไม่พึงปรารถนาทำให้เกิดอารมณ์ และทำให้เกิดพฤติกรรมบางอย่าง รวมทั้งพฤติกรรมก้าวร้าวด้วย Bandura (1967 : 215) ดังนั้นการใช้อำนาจควบคุมจึงมีผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวในระดับสูง

2.1.3 การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกาย จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายกับพฤติกรรมก้าวร้าว ผลจาก

การทดสอบความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมก้าวร้าว ปรากฏว่าความสัมพันธ์เส้นทางระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายกับพฤติกรรมก้าวร้าวมีนัยสำคัญ ผลการวิจัยส่วนนี้จึงสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Bandura and Walters (1959 : 223) ที่ทำการเปรียบเทียบเด็กก้าวร้าวผ่นสังคมกับเด็กปกติ ผลการวิจัยนี้บ่งชี้ให้เห็นชัดเจนว่าการลงโทษทางกายของพ่อแม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็ก และผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Glueck and Glueck (1964 : 132) ที่พบว่าพ่อแม่ของเด็กกระทำผิดส่วนใหญ่ จะลงโทษให้เด็กเจ็บกายอย่างรุนแรง ส่วน Bron, et al. (1983 : 849-867); Sears, et al. (1957 : 231) พบว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมก้าวร้าวในระดับสูง

ในแนวความคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมนั้นถือว่าการลงโทษทางกายแก่พฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กเป็นการแสดงแบบที่ก้าวร้าวแก่เด็ก เด็กจะให้ความสนใจ จง และแสดงพฤติกรรมในเวลาต่อมา นอกจากนี้การลงโทษเป็นวิธีที่พ่อแม่นิยมใช้ในการฝึกวินัยกันมาก เพราะเข้าใจว่าเป็นวิธีการที่ได้ผลและสามารถระงับพฤติกรรมก้าวร้าวได้ทันที แต่พ่อแม่ไม่อาจจะทราบได้ว่าการลงโทษจะทำให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อพ่อแม่ แต่แสดงพฤติกรรมก้าวร้าวต่อผู้อื่น ทั้งนี้เพราะการสังเกตเห็นการลงโทษ ทำให้เด็กระงับพฤติกรรมก้าวร้าวเอาไว้ (Bandura, 1977 : 121-122) นอกจากนี้การแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวของพ่อแม่เป็นการแสดงแบบพฤติกรรมก้าวร้าวที่ไม่ได้รับโทษ แต่ได้รับรางวัลคือพ่อแม่พอใจที่เด็กระงับพฤติกรรมก้าวร้าวไว้ได้ เมื่อเด็กเห็นเช่นนั้นก็เกิดความคาดหวังว่าถ้าตนแสดงพฤติกรรมเช่นนั้นกับผู้อื่นก็จะได้ประสบความสำเร็จเช่นนั้นด้วย ความคาดหวังผลที่เกิดขึ้นจะช่วยกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมก้าวร้าวต่อผู้อื่นในระดับสูง ยิ่งกว่านั้นการลงโทษเป็นการแสดงแบบที่มีอารมณ์ เด็กที่เห็นพ่อแม่แสดงอารมณ์โกรธก็จะเกิดอารมณ์ด้วย ทรรศนะนี้สอดคล้องกับทรรศนะของ Becker (1964 : 177) ที่ถือว่าการลงโทษให้เจ็บกายจะทำให้เด็กเกิดความโกรธได้มากกว่าการลงโทษทางใจ เด็กจึงแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวสูงขึ้นเมื่อมีโอกาส จึงสังเกตเห็นได้ว่าเด็กที่พ่อแม่ลงโทษทางกายจะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวทางอ้อมต่อพ่อแม่ และแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวทางตรงต่อผู้อื่นที่เป็นอันตรายน้อยกว่าพ่อแม่ (Bandura and Walters, 1959 : 132) ผู้อื่นจึงกลายเป็นที่รองรับความโกรธของเด็ก

ความซอ้งกับังใจยังเกิดจากการลงโทษให้เด็กเจ็บกายจึงทำให้เด็กมีปฏิกิริยาโต้ตอบอย่างรุนแรงและมีปฏิกิริยาต่อต้าน คือดิ่ง ไม่ทำตามคำสั่งของพ่อแม่ โดยนัยนี้การลงโทษเป็นสิ่งที่เราไม่พึงประสงค์ที่ทำให้เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าวสูงขึ้น ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายจึงส่งผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าว

2.1.4 การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครอง จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครองกับพฤติกรรมก้าวร้าว ผลการวิจัยพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครองมีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมก้าวร้าว แสดงว่ายิ่งพ่อแม่ให้ความคุ้มครองเด็กในระดับสูง เด็กจะมีพฤติกรรมก้าวร้าวในระดับต่ำ ผลการวิจัยนี้จึงขัดแย้งกับผลการวิจัยของ Glueck and Glueck (1964 : 126) ที่พบว่า เด็กก้าวร้าวผิดสังคมและกระทำผิดจะเป็นเด็กที่พ่อแม่เลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครองเกินไป ส่วนสุกัลยา กุลอึ้ง (2523 : 42) ทำการศึกษาพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครองจนเกินไปจะทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสมและพึ่งตนเองได้น้อยกว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบอื่น ๆ และคล้ายกับผลการวิจัยของ Peterson (1961 : 205-209) ที่ทำการศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทยพบว่า การให้ความรักและทะนุถนอมเกินไปจะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การชอบพึ่งพาผู้อื่น (dependency) แต่การอบรมเลี้ยงดูแบบนี้ไม่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมก้าวร้าว ถ้าพิจารณาลักษณะการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครองแล้ว จะเห็นว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบนี้พ่อแม่จะเลี้ยงดูประคบประหงม และคอยเอาใจใส่ดูแลเด็กตลอดเวลา จะไม่ยอมให้เด็กทำอะไรด้วยตนเองเพราะเกรงว่าเด็กจะได้รับความลำบาก น่าจะทำให้เด็กพึ่งพอใจ ไม่มีความซอ้งกับังใจ โอกาสที่จะแสดงความก้าวร้าวจึงมีน้อย อีกประการหนึ่ง การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครองประกอบด้วยมิติ "รัก" และ "ควบคุม" (Schaefer, 1959 : 323) แต่เป็นการควบคุมทางอ้อม ถ้าพ่อแม่ให้ความคุ้มครองในระดับสูงแสดงว่าพ่อแม่รักมากและควบคุมมาก ซึ่งนักจิตวิทยาหลายท่านพบว่า การที่พ่อแม่รักมากและควบคุมมากจะทำให้เด็กเป็นคนเชื่อฟัง สุภาพ และก้าวร้าวในระดับต่ำ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจวบจันทึก, 2520 : 180) และผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Becker (1964 : 193-199) ที่พบว่า เด็กที่ได้รับความรัก ความอบอุ่นมาก และถูกควบคุมมากจะเป็นเด็กที่เชื่อฟังและยอมทำตามมาก ส่วน Kagan and Moss (1962 : 205) ทำการศึกษาพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบนี้พ่อแม่สนับสนุนให้เด็กมีพฤติกรรม

พี่น้องผู้อื่น เพราะพ่อแม่ประเภทนี้ป้องกันมิให้เด็กพัฒนาไปตามธรรมชาติ ให้ความรักจนเกินจำเป็น ให้โดยที่มีใครร้องหรือต้องการให้รางวัลทุกครั้งที่เด็กขอความช่วยเหลือ เด็กจึงมีพฤติกรรมพึ่งพิงพ่อแม่ และเมื่ออยู่กับผู้อื่นจึงพึ่งพิงผู้อื่นด้วย โอกาสที่เด็กจะก้าวร้าวต่อผู้อื่นจึงมีน้อยเพราะเด็กเรียนรู้ว่าถ้าก้าวร้าวรังแกผู้อื่นก็หมดโอกาสที่จะได้รับความช่วยเหลือ ถ้าจะพิจารณาในแง่ของความซบถใจที่เกิดจากการให้ความคุ้มครองจากพ่อแม่ ความซบถใจของเด็กอาจจะไม่เกิดขึ้น ตรงกันข้ามเด็กอาจจะสบายใจ มีความสุขที่ต้องการสิ่งใดพ่อแม่ก็มาให้ หรือทำให้ทุกอย่าง ความต้องการจึงได้รับการสนองตอบอย่างเต็มที่แม่จะมีการควบคุมก็เป็นการควบคุมด้วยความรัก ซึ่ง Kagan and Moss (1962 : 207) พบว่าการให้ความคุ้มครองมีความสัมพันธ์ทางลบกับเจตนาร้าย ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครองจะทำให้เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าวลดลง หรือไม่ก้าวร้าวเลย Buss (1961 : 290)

2.1.5 การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยกับพฤติกรรมก้าวร้าว ผลจากการทดสอบความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมก้าวร้าว แสดงให้เห็นว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยส่งผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าว ผลการวิจัยนี้จึงขัดแย้งกับผลการวิจัยของ ประพันธ์ สุทธาวาส (2519 : 38) เสถียร ศรีรัตน์ (2522 : 59) ที่พบว่าเด็กวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะมีพฤติกรรมก้าวร้าวในระดับต่ำ และพิสมัย วิบูลยสวัสดิ์ (2510 : 73-76) ศึกษาเด็กกระทำผิดที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง พบว่าเด็กเหล่านี้ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย หรือแบบรักสนับสนุนและให้เหตุผลน้อย ถ้าพิจารณาแล้วจะเห็นว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยนั้นเป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ให้ความรัก ให้เสรีภาพ และฝึกวินัยโดยให้เหตุผล การอบรมเลี้ยงดูแบบนี้จะทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสม เพราะเด็กมีความสบายใจในการทำสิ่งต่าง ๆ และรู้ว่าทำไมจึงทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ไม่ได้ รู้ว่าทำไมจึงถูกลงโทษ แต่ผลการวิจัยนี้พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยส่งผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าว อาจเป็นไปได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้มีมิตรรักและเสรีภาพ พ่อแม่อาจจะรักมากจนกลายเป็นตามใจ เช่นเดียวกับที่ ดวงเดือน พันธุ์มณาวิน และ เพ็ญแข ประจันปัจฉิน (2520 : 180) กล่าวว่า "การรักตามใจ" เป็นลักษณะหนึ่งของการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แสดงว่าพ่อแม่รักและให้เสรีภาพแก่เด็ก ให้เด็กทำสิ่งต่าง ๆ ได้เท่ากับพ่อแม่ หรือมีโอกาสทำสิ่งต่าง ๆ ได้ตามความพอใจ อาจเป็นไปได้ว่าพ่อแม่

ไม่ตระหนักว่า "ทำได้เท่ากับพ่อแม่" หรือ "ทำได้ตามความพอใจ" นั้นมีขอบเขตแค่นี้ จึงปล่อยให้เด็กทำสิ่งต่าง ๆ อย่างเสรี ทำให้เกิดขาดการควบคุมตนเอง จนบางครั้ง อาจจะทำอะไรอย่างห้าวหาญและรุนแรง ซึ่งพ่อแม่เข้าใจว่าเป็นลักษณะของความเชื่อมั่น ในตนเอง กล้าแสดงออก นอกจากนี้มีงานวิจัยบางชิ้นที่แสดงว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบ ประชาธิปไตยอาจมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมก้าวร้าวได้ เช่น Mussen, et al. (1969 : 375) ได้ศึกษาผลการอบรมเลี้ยงดูกับบรรยากาศในครอบครัวพบว่า เด็กที่ มาจากบ้านและสิ่งแวดล้อมแบบประชาธิปไตยจะเป็นคนที่มีความคล่องแคล่ว กล้าแสดงออก และก้าวร้าว เช่นเดียวกับ Watson (1957 : 237) ที่พบว่าเด็กที่ได้รับอิสระนอกจาก จะมีความคิดริเริ่มมากกว่าเด็กที่ถูกควบคุมแล้วยังมีพฤติกรรมก้าวร้าวมากกว่าด้วย นอกจากนี้ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยของคนไทยนั้น พ่อแม่ไทยอาจสร้างค่านิยม และฝึกวินัย แบบอิสระนิยมอยู่ เพราะคนไทยชอบอิสระ ชอบความสบาย ไม่ชอบมีระเบียบ. (สุพิศรา สุภาพ, 2528 : 18) จากผลการวิจัยที่สำรวจมาข้างต้นนี้อาจชี้ให้เห็นว่า สาเหตุที่ทำให้ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยที่มีความโน้มเอียงที่จะมีลักษณะรักตามใจและให้เสรีภาพ มากดังที่กล่าวมาแล้วนั้น อาจทำให้เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าวสูงได้ ถ้าจะพิจารณาสังคมในปัจจุบัน จะเห็นว่าสังคมมีลักษณะบางประการที่แตกต่างไปจากเดิม อาทิเช่น แต่เดิมสังคมไทยเป็น สังคมที่เน้นไมตรีสัมพันธ์ แต่ปัจจุบันไทยได้รับวัฒนธรรม และเทคโนโลยีใหม่ ๆ จากทาง ตะวันตกเข้ามา ทำให้สังคมไทยโดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครกลายเป็นสังคมสัมฤทธิ์ สังคมประเภทนี้จะมุ่งเน้นการแข่งขัน พ่อแม่จึงให้อิสระแก่เด็กเต็มที่เพื่อเตรียมตัวแข่งขัน กับผู้อื่น การแข่งขันย่อมนำไปสู่ความก้าวร้าวเช่นกัน (Liebert, Poulos and Marmor, 1977 : 327)

ผลทางอ้อม นอกจากการอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจจะส่งผลทางตรง ต่อพฤติกรรมก้าวร้าวแล้ว การอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจยังส่งผลทางอ้อมต่อพฤติกรรม ก้าวร้าวผ่านการแสดงแบบ ซึ่งสังเกตได้จากความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู แบบรักตามใจกับการแสดงแบบมีค่าอยู่ในระดับสูง แม้จะไม่มีทฤษฎีสนับสนุนความสัมพันธ์นี้ อย่างชัดเจน แต่ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบ รักตามใจจากพ่อแม่จะได้รับอิทธิพลจากการแสดงแบบเพื่อนง่ายกว่าเด็กที่ได้รับการอบรม เลี้ยงดูแบบอื่น เพราะการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้พ่อแม่จะยอมให้เด็กแสดงพฤติกรรมอะไรก็ได้

ตามใจปรารถนาโดยไม่ได้รับการขัดขวางหรือลงโทษ ฉะนั้นเด็กที่ได้รับการรักตามใจจากพ่อแม่ เมื่อเห็นตัวแบบก้าวร้าวจากกลุ่มเพื่อนย่อมจะเลียนแบบพฤติกรรมก้าวร้าว หรือได้รับอิทธิพลจากการแสดงแบบเพราะได้รับการยอมรับหรือได้รับแรงเสริมจากพ่อแม่ แรงเสริมจากพ่อแม่จึงเป็นตัวกระตุ้นให้เด็กเลียนแบบพฤติกรรมก้าวร้าวของเพื่อนในเวลาต่อมา นอกจากนี้แรงเสริมจากพ่อแม่ยังเป็นแรงจูงใจให้เด็กได้รับอิทธิพลจากการแสดงง่ายขึ้น และทำให้เด็กคาดหวังผลที่เกิดจากการเลียนแบบพฤติกรรมก้าวร่ววนั้นด้วย ดังที่ Bandura (1977 : 6-37) กล่าวว่าในเรื่องของความก้าวร่ววนั้น แรงเสริมที่เด็กได้รับจะเป็นตัวกำหนดให้เด็กแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวในเวลาต่อมา เพราะเด็กจะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวอย่างนั้นขึ้นอยู่กับการเสริม (จากพ่อแม่) ที่ได้รับมาในอดีต จากผลการวิจัยนี้จึงบ่งบอกได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจทำให้เด็กได้รับอิทธิพลจากการแสดงแบบของกลุ่มเพื่อนในระดับสูง

2.2 ผลที่ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน

2.2.1 การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันกับพฤติกรรมก้าวร้าว จากการทดสอบความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมก้าวร้าว พบว่าความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันกับพฤติกรรมก้าวร้าวไม่มีนัยสำคัญ ผลการค้นพบนี้จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของนักจิตวิทยาเป็นจำนวนมากที่พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก้าวร้าว Gordon and Smith (1965 : 654-659); McCord, et al. (1967 : 70-93); บัณฑิตา ศักดิ์อุคม (2523 : 35) เสถียร ศรีรัตน์ (2522 : 59) แต่ผลการวิจัยนี้คล้ายกับผลงานวิจัยของ Glueck and Glueck (1964 : 130); พิสมัย วิบูลย์สวัสดิ์ (2510 : 76) ที่พบว่าเด็กที่กระทำผิดนั้นมีพ่อแม่ไม่เข้มงวดกวดขัน และขาดการควบคุม และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Sears, et al. (1957 : 264) และผลงานวิจัยของ ว้าวัน มูลสถาน (2523 : 67) ที่พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมก้าวร้าว ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากสาเหตุดังต่อไปนี้

2.2.1.1 อาจจะเป็นไปได้ว่าความเข้มงวดกวดขันในระดับสูงของพ่อแม่ที่เป็นคนไทยอาจจะไม่สูงเท่ากับพ่อแม่ทางตะวันตกที่มักจะเคร่งครัด

ในเรื่องความสะอาด ความเป็นระเบียบของเครื่องใช้ภายในบ้าน เพราะเครื่องใช้ภายในบ้านเป็นวัสดุที่ยากแก่การรักษา ถ้าพ่อแม่ไม่เคร่งครัดในเรื่อง การขัดถ่าย การกินอาหาร และการเล่นแล้ว จะมีปัญหาในการซักล้างและทำให้แห้ง ไม่เหมือนกับเครื่องเรือนของคนไทยซึ่งสามารถรักษาและทำความสะอาดได้ง่าย เช่นเดียวกับเรื่อง การแต่งกาย และการรักษาสุขภาพ พ่อแม่ในเมืองหนาวย่อมจะมีความเข้มงวดในเรื่องสุขภาพของเด็กมากเพราะต้องให้ร่างกายของเด็กอบอุ่นเสมอ มิฉะนั้นเด็กจะเจ็บป่วยได้ แต่ความเข้มงวดของไทยในเรื่องการขัดถ่าย การแต่งกาย และการเล่น หรือเกี่ยวกับความสะอาด ย่อมไม่มีระดับสูงเท่ากับความเข้มงวดของพ่อแม่ทางตะวันตก (ละม้ายมาศ ศรีหัตต์ และจรรยา สุวรรณหัตต์, 2510 : 4) อีกประการหนึ่งพ่อแม่ไทยมีลักษณะอะลุ้มอล่วย และยืดหยุ่นในการปฏิบัติในครอบครัว ดังนั้นความเข้มงวดกวดขันจึงไม่ส่งผลต่อพฤติกรรม ก้าวร้าว และความเข้มงวดกวดขันที่พ่อแม่แสดงออกด้วยความนุ่มนวลรักใคร่ไม่แสดงพฤติกรรม ก้าวร้าวให้เป็นแบบอย่างแก่เด็ก เด็กอาจไม่ก้าวร้าวได้

2.2.1.2. อีกประการหนึ่งอาจเป็นไปได้ว่า ครอบครัวไทยมักจะเป็นครอบครัวขยายที่มี ปู่ย่า ตายาย หรือญาติผู้ใหญ่คนอื่นรวมอยู่ด้วย แม้ว่าพ่อแม่จะมีความเข้มงวดกวดขันในเรื่องต่าง ๆ แต่ผลการวิจัยของ ละม้ายมาศ ศรีหัตต์ และจรรยา สุวรรณหัตต์ (2510 : 67) บ่งบอกว่าย่าและยายมักจะอะลุ้มอล่วยต่อเด็กมากกว่าพ่อแม่ และมักจะว่ากล่าวตักเตือนแม่ที่เข้มงวดกับเด็กจนเกินไป ดังนั้นความเข้มงวดกวดขันของพ่อแม่จึงไม่มีผลต่อพฤติกรรมของเด็ก

2.2.1.3 การที่ความเข้มงวดกวดขันไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม ก้าวร้าวอาจจะเป็นเพราะว่า 1) การห้ามมิให้เด็กทำสิ่งใด ๆ จะทำให้เด็กเข้าใจเหตุผล แม่จะเป็นเหตุผลของพ่อแม่ฝ่ายเดียวก็ตาม แต่สิ่งสำคัญคือพ่อแม่จะสอน และแนะนำโดยตรงว่า สิ่งไหนต้องทำ สิ่งไหนไม่ต้องทำ เหตุใดต้องทำหรือไม่ต้องทำ เป็นการแนะแนวทางอย่างมีเหตุผล และจะได้รับรางวัลหรือลงโทษอย่างเหมาะสม เด็กจึงสามารถแยกสิ่งที่ออกจาก สิ่งที่ไม่ดีได้ ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับข้อค้นพบของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2520 : 26) ที่ว่าพ่อแม่ที่มีลักษณะเข้มงวดกวดขันจะบอกกฎเกณฑ์ที่แน่ชัด และลงโทษอย่างยุติธรรม สมเหตุสมผลจึงทำให้เด็กพัฒนาได้เร็ว 2) การที่พ่อแม่เข้มงวดในเรื่อง การกินอยู่ การรักษาความสะอาด การแต่งกาย กิริยามารยาท และสอนให้เด็กมีวินัยตั้งแต่เด็กจนโตจะทำให้เด็ก

ทำตามจนเป็นนิสัย เมื่อโตขึ้นก็จะสามารถอดทนต่อความเข้มนวดกดขี่ได้มากขึ้น และสามารถโต้ตอบความเข้มนวดกดขี่ได้อย่างเหมาะสม มีวุฒิภาวะ และสามารถพัฒนาพฤติกรรมที่เป็นที่ยอมรับของสังคมได้

2.2.1.4 ความเข้มนวดกดขี่ไม่อาจจะส่งผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวได้ ถ้าพ่อแม่ที่เข้มนวดกดขี่ไม่ลงโทษให้เด็กเจ็บกาย ดังปรากฏจากผลการวิจัยของ **Gardon and Smith** (1965 : 654-659) ที่พบว่าพ่อแม่ที่เข้มนวดกดขี่จะทำให้เด็กก้าวร้าวน้อยลงถ้าพ่อแม่ไม่ลงโทษให้เจ็บกาย

2.2.2 การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยกับพฤติกรรมก้าวร้าว จากผลการทดสอบความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมก้าวร้าว ปรากฏว่าความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยกับพฤติกรรมก้าวร้าวไม่มีนัยสำคัญ ผลการค้นพบนี้จึงไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยส่วนใหญ่ที่พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมก้าวร้าว **Bandura and Walters** (1959 : 225); **Glueck and Glueck** (1964 : 126); ประพันธ์ สุทธาวาส (2519 : 38) และเสถียร ศรีรัตน์ (2522 : 59) การที่การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวทั้งที่การอบรมเลี้ยงดูแบบนี้พ่อแม่ไม่ให้ความสนใจเด็ก ไม่เอาใจใส่ ไม่สนใจให้คำแนะนำ หรือช่วยเหลือ เมื่อเด็กทำผิดก็จะได้รับการตำหนิ และลงโทษให้เจ็บกาย โดยปกติแล้วการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้จะทำให้เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าว แต่การวิจัยนี้พบผลที่ตรงกันข้ามกับผลงานวิจัยอื่น ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะการที่พ่อแม่ไม่เอาใจใส่ ปล่อยให้เด็กช่วยเหลือตนเอง นั้น อาจจะเป็นการหลีกเลี่ยงปัญหาความขัดแย้งระหว่างความกตริร่วมสมัยระหว่างพ่อแม่กับเด็ก อีกด้วย มีงานวิจัยในประเทศไทยหลายเรื่องพบว่าวัยรุ่นปัจจุบันมีปัญหาคือปัญหาขัดแย้งกับพ่อแม่ นิภา หงษ์วิรัตน์ (2520 : 48) ดังนั้นการที่พ่อแม่ไม่สนใจ ไม่เอาใจใส่เด็ก เด็กจึงมีอิสระที่จะคิดทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ด้านความรู้เด็กก็สามารถหาได้จากสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ และสื่อมวลชนอื่น ๆ ได้นอกเหนือจากความรู้ในโรงเรียน ความรู้เหล่านี้เป็นความรู้ที่ทันสมัยและเข้ากับสังคมปัจจุบัน มีงานวิจัย

เป็นจำนวนมากที่พบว่า ภาพยนตร์ และโทรทัศน์ นอกจากจะให้ความบันเทิงแล้วยังให้ความรู้แก่เด็กอีกด้วย (พรทิพย์ วินโคมินทร์, 2515 : 59) และ สมพงษ์ แดงตาด (2521 : 64) สำหรับด้านการแก้ปัญหาไม่ว่าจะเป็นปัญหาการเรียน การปรับตัว หรือแม้แต่ปัญหาการเงิน ครูในโรงเรียนและบริการของโรงเรียนสามารถช่วยเด็กได้ เพราะในปัจจุบันโรงเรียนต่าง ๆ มีครูแนะแนวที่มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในการที่จะช่วยเหลือในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของเด็กแทนพ่อแม่ได้ อีกประการหนึ่งเด็กวัยนี้ได้รับอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนในระดับสูงดังกล่าวแล้ว เด็กเริ่มให้ความสำคัญและทำตามพ่อแม่น้อยลง (Bixentine, 1976 : 226-236) เด็กจะทำตามเพื่อนมากขึ้น ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยจึงไม่มีผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าว นอกจากนี้การปล่อยปละละเลยจะมีผลต่อเด็กเฉพาะวัย 0-6 ปี ซึ่งเป็นระยะพัฒนาการที่สำคัญเท่านั้น แต่จากผลการวิจัยของ จรรยา สุวรรณทัต และคณะ (2513 : 10) พบว่าพ่อแม่ไทยมักจะอยู่ใกล้ชิดเด็กในขณะที่เด็กยังเล็กอยู่ จะไม่ทอดทิ้งให้เด็กหิวจนร้องไห้เสียงดังไม่ได้ ถาออกไปทำงานก็มีญาติผู้ใหญ่ เช่น ย่า ยาย ในครอบครัวขยายเป็นผู้ดูแลเด็กเล็ก ๆ ดังนั้นการปล่อยปละละเลยหรือทอดทิ้งเมื่อเด็กโตขึ้นจึงไม่มีผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าว มีผลงานวิจัยสนับสนุนข้อมูลนี้คือ สรุปผลการวิจัยของ ศิริพร หลิมศิริวงศ์ (2521 : 205) ที่บอกว่าเด็กที่กระทำผิดก้าวร้าวผิดสังคมนั้นมิได้เกิดจากการปล่อยปละละเลยของพ่อแม่ แต่มีองค์ประกอบอื่น ๆ อีกมากมายที่ทำให้เด็กก้าวร้าวผิดสังคม

3. ลักษณะตัวเด็ก พบผลที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องกับสมมติฐานดังนี้

3.1 ผลที่สอดคล้องกับสมมติฐาน

ผลทางตรง ตัวแปรที่เป็นลักษณะตัวเด็กที่ส่งผลทางตรงต่อพฤติกรรมก้าวร้าว คือ อายุของเด็ก จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับพฤติกรรมก้าวร้าว ผลการวิจัยนี้เป็นไปตามสมมติฐานที่ว่า อายุมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุกับพฤติกรรมก้าวร้าว แสดงให้เห็นว่าเด็กวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานครยิ่งมีอายุมากเท่าไรก็จะมีพฤติกรรมก้าวร้าวมากขึ้นเท่านั้น ผลงานวิจัยนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Bron, et al. (1983 : 21-23); Gneenberg (1984 : 148); Huesman, et al. (1983 : 120-134) ซึ่งทำการศึกษาเด็กอายุ 8 ปี และติดตามผลในช่วงเวลา 22 ปี พบว่าเมื่อเด็กมีอายุมากขึ้นจะยังมีพฤติกรรมก้าวร้าวสูงขึ้น การที่เด็กมีอายุมากขึ้นมีพฤติกรรมก้าวร้าวในระดับที่สูงขึ้นนั้นอาจจะ

เป็นเพราะว่าเด็กจะมีประสบการณ์มากขึ้น มีอิสระมากขึ้น สามารถแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงได้มากขึ้น และเห็นตัวแบบก้าวร้าวมากขึ้นเช่นกัน หรืออาจจะเป็นเพราะว่าเด็กที่อายุมากสามารถเรียนรู้ว่า การแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวทางกายเป็นสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับ จึงระงับพฤติกรรมก้าวร้าวทางกาย แต่กลับแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวทางวาจา และพฤติกรรมก้าวร้าวทางอ้อมมากขึ้น ผลการวิจัยนี้ยังบอกไว้ว่าเด็กวัยรุ่นอายุ 11-16 ปี มีพฤติกรรมก้าวร้าวเพิ่มตามอายุ หรืออาจจะเป็นเพราะว่าระบบอาวุโสของสังคมไทยทำให้เด็กโตสามารถแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวได้มากกว่าเด็กเล็ก ในครอบครัวไทยนั้นพ่อแม่ยอมให้ลูกคนโตหรือผู้ที่เป็นผู้อบรมสั่งสอนน้องแทนพ่อแม่ได้ (ละม้ายมาศ ตรีศักดิ์ และ จรรยา สุวรรณทัต, 2510 : 18) การที่พ่อแม่มอบความรับผิดชอบให้เด็กเป็นผู้ใช้อำนาจควบคุมน้องได้ในบางโอกาสจึงคาดว่าเด็กเล็กจะยำเกรงเด็กโต เด็กโตจึงสามารถแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงได้อย่างเสรี เพราะถือว่าคนมีอำนาจเหนือกว่า มีหลักฐานยืนยันจากผลการวิจัยของ กุลวรรณ วิทยาวศุจิ (2526 : 41) ที่พบว่าเด็กวัยรุ่นที่มีอายุมากกว่าจะก้าวร้าวมากกว่าวัยรุ่นที่อายุน้อยกว่า

ผลทางอ้อม นอกจากอายุจะส่งผลทางตรงต่อพฤติกรรมก้าวร้าวแล้ว อายุยังเป็นตัวแปรที่ส่งผลทางอ้อมต่อพฤติกรรมก้าวร้าวผ่านการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แสดงให้เห็นว่าเมื่อเด็กในกลุ่มวัยรุ่นมีอายุมากขึ้นพ่อแม่ยอมให้อิสระเสรีภาพมากกว่าเด็กอายุน้อย ในสังคมไทยนั้นพ่อแม่มักจะเข้มงวดกวดขันเด็กที่มีอายุน้อย แม้ว่าจะฝึกให้ช่วยตัวเองบ้างแล้วแต่ยังคงควบคุมอยู่ การฝึกให้เด็กพึ่งตัวเองจะมีมากขึ้นเมื่อเด็กเข้าสู่วัยรุ่น ดังนั้นการให้เสรีภาพในระดับสูงของการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย รวมทั้งระบบอาวุโสที่เคร่งครัดจะทำให้เด็กวัยรุ่นที่มีอายุมากมีพฤติกรรมก้าวร้าวกว่าวัยรุ่นอายุน้อย อายุจึงส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อพฤติกรรมก้าวร้าวดังกล่าวแล้ว

นอกจากตัวแปรอายุแล้ว ตัวแปรเพศก็เป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่ส่งผลทางอ้อมต่อพฤติกรรมก้าวร้าวผ่านการอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ และแบบลงโทษทางกาย

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรเพศกับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ และแบบลงโทษทางกายพบว่า ตัวแปรเพศมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ และลงโทษทางกาย แสดงว่าพ่อแม่มีแนวโน้มที่จะอบรมเลี้ยงดูเด็กผู้ชายแบบรักตามใจ (Hatchfield, Ferguson and Alport, 1967 : 365-415);

Tauber (1973 : 981-988) และอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกาย (Bandura and Walters 1959 : 233; Droppleman and Schefer, 1963 : 648-654) ในเวลาเดียวกัน การที่พ่อแม่มีแนวโน้มที่จะอบรมเลี้ยงดูทั้งสองแบบแก่เด็กผู้ชายในเวลาเดียวกัน อาจเป็นไปได้ว่าพ่อแม่จะรักตามใจและยอมให้เด็กผู้ชายแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงได้ตามความคาดหวังของสังคม แต่อาจจะลงโทษพฤติกรรมบางอย่างของเด็กผู้ชาย เช่น นิสัยประจำวัน ใต้อก การไม่แปรงฟัน ไม่เก็บของให้เป็นที่ หรือนิสัยที่ไม่ดีอื่นก็เป็นได้ หรืออาจจะเป็นเพราะว่าตอนแรกพ่อแม่จะรักตามใจยอมให้แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม หรือพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงได้ แต่เมื่อเด็กผู้ชายก้าวร้าวในระดับสูงเกินกว่าที่พ่อแม่จะทนได้ พ่อแม่จึงหันกลับมาลงโทษแก่เด็กเพื่อให้เด็กระงับพฤติกรรมนั้น หรืออาจจะเป็นไปได้ว่าเด็กผู้ชายได้รับอิสระเสรีในการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ จึงมักจะทำอะไรตามสบายจนขาดระเบียบวินัย จึงได้รับการลงโทษ การลงโทษจึงทำให้เด็กขงก้มใจและก้าวร้าวได้ ฉะนั้นผลงานวิจัยส่วนนี้จึงบ่งบอกได้ว่าเพศส่งผลทางอ้อมต่อพฤติกรรมก้าวร้าวผ่านการอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ และแบบลงโทษทางกาย

3.2 ผลที่ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน ใต้อก เพศของเด็กกับพฤติกรรมก้าวร้าว จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพศกับพฤติกรรมก้าวร้าว ผลการวิจัยนี้พบว่า เพศของเด็กไม่มีความสัมพันธ์ทางตรงกับพฤติกรรมก้าวร้าว แสดงว่าเพศชายและเพศหญิงมีพฤติกรรมก้าวร้าวไม่ต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Bandura, Ross and Ross (1961 : 575-582); Hicks (1965 : 97-100); Moore (1966 : 687) ซึ่งทำการทดลองพบว่าเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงที่สังเกตตัวแบบที่ก้าวร้าวแบบเดียวกันจะมีพฤติกรรมก้าวร้าวต่างกัน คือเด็กผู้ชายจะก้าวร้าวมากกว่าเด็กผู้หญิง และไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Lansky, et al. (1961 : 45-58) ที่พบว่าเด็กผู้ชายอายุ 13-18 ปี ก้าวร้าวสูงกว่าเด็กผู้หญิงวัยเดียวกัน แต่ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Archer and Weinstein (1981 : 31-36) ที่พบว่าเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงอายุ 6 ปี และ 12 ปี มีความก้าวร้าวไม่แตกต่างกัน สำหรับ Brodzinsky, Messer and Tew (1979 : 372-379) พบว่าจากการประเมินของครู และเพื่อนมีความสอดคล้องกันว่าเด็กผู้ชายก้าวร้าวทางตรงมากกว่าเด็กผู้หญิง ส่วนเด็กผู้หญิงก้าวร้าวทางอ้อมมากกว่า แต่เมื่อพิจารณาจะแนรวมแล้วเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายก้าวร้าวเท่ากัน

จากผลการวิจัยนี้อาจเป็นไปได้ว่า เด็กผู้ชายก้าวร้าวไม่แตกต่างไปจากเด็กผู้หญิง ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สังคม ยอมรับและให้ความสำคัญของผู้หญิงมากขึ้น ผู้หญิงได้รับสิทธิและเสรีภาพมากขึ้น ตัวอย่างเช่น ผู้หญิงมีโอกาเรียนในโรงเรียนกับผู้ชาย ได้สังเกตแบบอย่างก้าวร้าวจากผู้ชาย ทำให้ผู้หญิง มีพฤติกรรมก้าวร้าวเพิ่มขึ้น ผู้หญิงมีโอกาเรียนในระดับสูงเท่าเทียมกับผู้ชาย ดังเช่น ผลงานวิจัยของ กิตติยา กรรณสูต, ทองศรี ก่ำพู และสินี กมลนาวิน (2519 : 19) พบว่า ผู้หญิงมีสิทธิและโอกาสในการเรียนระดับมหาวิทยาลัยมากขึ้นกว่าผู้ชาย คือมีโอกาสเพิ่มร้อยละ 3.29 ผู้ชายมีโอกาสดลดลงร้อยละ 2.88 ด้านสังคมผู้หญิงได้รับการยอมรับให้แสดงบทบาท ผู้นำในสังคมเท่า ๆ กับผู้ชาย มีโอกาสทำงานในสังคมมากขึ้น (ไพรัตน์ เคชะรินทร์, 2525 : 48) สามารถประกอบอาชีพต่าง ๆ เท่าเทียมกับผู้ชาย สำหรับด้านการเมืองนั้น ผู้หญิงก็สามารถดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมืองได้เท่า ๆ กับผู้ชาย เช่น ตำแหน่งรัฐมนตรี หรือแม่แต่ในด้านการกีฬา ผู้หญิงก็สามารถเล่นกีฬาของผู้ชายได้ ผิดกับสังคมสมัยก่อนมีทัศนคติ ว่า ผู้หญิงไม่จำเป็นจะต้องได้รับการศึกษาสูงเพราะต้องทำหน้าที่เป็นแม่บ้าน เป็นช่างเท้าหลัง ส่วนผู้ชายเป็นช่างเท้าหน้าต้องเลี้ยงดูผู้หญิงที่เป็นภรรยา ปัจจุบันทัศนคตินี้เปลี่ยนไป ดังจะ ได้เห็นจากผลการสำรวจทัศนคติและกานิยมของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ (2524 : 113-114) พบว่ากานิยมของสตรีไทยมิได้เน้นแต่เฉพาะ เรื่องความงามและคุณสมบัติในเรื่องการบ้านการเรือนเท่านั้น แต่จะเน้นว่าผู้หญิงมีความสามารถ ทัดเทียมกับผู้ชายในเรื่องการทำงาน และบทบาทของสตรีที่ได้รับยกย่องในขณะนี้คือ การมี โอกาสทำงานในระดับที่สูงเท่าเทียมกับผู้ชายดังกล่าวแล้ว นอกจากนี้ ชิตติยา กรรณสูต และคณะ (2519 : 75) พบว่าส่วนใหญ่สตรีประเมินค่าตนเองในระดับสูงคือร้อยละ 70 ประเมินว่าสตรีมีความเท่าเทียมกับบุรุษ ร้อยละ 30 ประเมินว่าสตรีมีสถานภาพต่ำกว่าบุรุษ สำหรับการสำรวจสถานภาพสตรีในชนบทของสภาสตรีแห่งชาติร่วมกับคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2520 : 42) โดยการสำรวจทัศนคติของผู้ชายที่เป็นหัวหน้า ครอบครัวต่อสตรี พบว่าผู้ชายเหล่านี้มีทัศนคติว่าผู้หญิงที่เป็นแม่มีความสำคัญต่อความคิด และ ชีวิตของลูก ผู้ชายร้อยละ 94 แสดงทัศนคติว่าสามีและภรรยาควรมีความรับผิดชอบเท่าเทียม กัน จึงเห็นได้ว่าสถานภาพของผู้หญิงสูงขึ้นทัดเทียมกับผู้ชาย ทั้งนี้จะเป็นเพราะวัฒนธรรม ตะวันตกที่แผ่ขยายเข้ามาสู่ประเทศไทย ที่เห็นได้ชัดคือปรัชญาการศึกษาไทยยังมีพื้นฐานอยู่บน ปรัชญาทางตะวันตก และมีการปรับหลักสูตรให้เป็นสากลนิยมที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็ก

กล้าแสดงออกโดยไม่จำกัดว่าเพศใด (ไพรัตน์ เตะพะไพรินทร์, 2515 : 48) ผู้หญิงและผู้ชายจึงมีความก้าวร้าวไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้สังคมปัจจุบันมีความซับซ้อนและเต็มไปด้วยภยันตราย ผู้หญิงจะต้องมีความกล้าหาญและเข้มแข็งให้ทัดเทียมกับผู้ชาย เพื่อช่วยตนเองได้ เมื่อมีอันตรายมาถึงตัว พ่อแม่ในปัจจุบันก็เปลี่ยนค่านิยมในการอบรมเลี้ยงดู โดยการฝึกให้เด็กผู้หญิงมีความเข้มแข็งและช่วยตัวเองมากขึ้น (จรรยา สุวรรณทัต และคณะ, 2513 : 178; จรรยา สุวรรณทัต, 2524 : 137)

และเป็นไปได้ว่าพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กผู้หญิงเกิดจากความอิจฉาในหมู่พี่น้อง Hurlock (1959 : 138) ให้ความเห็นว่าเด็กผู้หญิงจะอิจฉาเมื่อพ่อแม่รักตามใจเด็กผู้ชาย ซึ่งปรากฏผลจากงานวิจัยนี้ว่า พ่อแม่มีแนวโน้มที่จะรักตามใจเด็กผู้ชายมากกว่า ในกรณีเช่นนี้อาจจะเป็นไปได้ที่ความอิจฉาทำให้เด็กผู้หญิงแสดงความก้าวร้าวในระดับที่สูงไม่แตกต่างไปจากเด็กผู้ชาย

4. ลักษณะภูมิหลังของครอบครัว ลักษณะภูมิหลังของครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ทางอ้อมต่อพฤติกรรมก้าวร้าวได้แก่ ระดับการศึกษาของพ่อแม่ รายได้ของครอบครัว และความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ซึ่งผู้วิจัยขออภิปรายแต่ละตัวแปรดังนี้

4.1 ระดับการศึกษาของพ่อแม่ ระดับการศึกษาของพ่อแม่ส่งผลทางอ้อมต่อพฤติกรรมก้าวร้าวผ่านการอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกาย จากการพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางระหว่างระดับการศึกษาของพ่อแม่กับการลงโทษทางกาย ผลการวิจัยส่วนนี้บ่งบอกว่าระดับการศึกษาของพ่อแม่มีความสัมพันธ์ทางลบกับการลงโทษทางกาย แสดงว่าพ่อแม่ที่มีระดับการศึกษาต่ำมีแนวโน้มที่จะลงโทษทางกายแก่เด็กในระดับสูง

ผลการวิจัยส่วนนี้จึงสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **Mussen and Cenger**

(1956 : 34); **Sears, et al.** (1957 : 24-187); กฤตยา กษेत्रาวุฒิ (2514 : 148) ที่พบว่าพ่อแม่ที่มีระดับการศึกษาต่ำใช้วิธีลงโทษทางกายแก่เด็กมากกว่าพ่อแม่ที่มีระดับการศึกษาสูง ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าพ่อแม่ที่มีระดับการศึกษาต่ำรับรู้ว่าการลงโทษเป็นการชจัดพฤติกรรมที่เป็นอันตรายได้ นอกจากนี้พ่อแม่ประเภทนี้ก็คิดว่าพฤติกรรมของเด็กควรได้รับการแก้ไขจึงปลุกฝังพฤติกรรมที่ดีด้วยการลงโทษพฤติกรรมที่ไม่ดีแทน เด็กจึงเปลี่ยนไปแสดงพฤติกรรมที่ดีต่อพ่อแม่ แต่แสดงพฤติกรรมก้าวร้าวต่อผู้อื่นดังได้อภิปรายมาแล้ว อีกประการหนึ่ง

พ่อแม่ที่มีระดับการศึกษาต่ำ มักจะใช้อารมณ์ในการอบรมเลี้ยงดูเพราะขาดการรับรู้และเข้าใจเด็ก ซึ่ง จรรยา สุวรรณพิศ (2524 : 91) พบว่าพ่อแม่ที่มีระดับการศึกษาและรายได้ต่ำในแหล่งเสื่อมโทรมขาดการรับรู้และเข้าใจเด็ก คำนึงถึงพัฒนาการทางสังคมและอารมณ์ของเด็กน้อยที่สุด จึงนิยมการฝึกวินัยโดยการลงโทษทางกาย ใช้อารมณ์ในการลงโทษ ตรงกันข้ามกับพ่อแม่ที่มีระดับการศึกษากลางและสูง ซึ่งมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้มากกว่า และรู้จักเลือกสรรอ่านหนังสือที่มีประโยชน์จึงสามารถเข้าใจพัฒนาการของเด็กและปรับการอบรมเลี้ยงดูให้สอดคล้องกับพัฒนาการนั้น (Sears, et al. 1957 : 231) หรืออาจจะเป็นไปได้ว่าพ่อแม่ที่มีการศึกษาระดับต่ำนั้นคำนึงให้เด็กเชื่อฟังคำสั่งสอนเน้นในเรื่องความประพฤติ ความสะอาด และความซื่อสัตย์มากกว่าสิ่งอื่น (Kohn, 1959 : 337-351) เมื่อเด็กไม่เป็นไปตามที่ต้องการจึงใช้วิธีการลงโทษทางกาย

4.2 รายได้ของครอบครัว รายได้ของครอบครัวส่งผลทางอ้อมต่อพฤติกรรมก้าวร้าวผ่านการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครอง และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ

รายได้ของครอบครัวกับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครอง จากการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของครอบครัวกับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครองพบว่า รายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครอง แสดงว่าพ่อแม่ที่มีรายได้อัตราสูงมีแนวโน้มที่จะให้ความคุ้มครองแก่เด็กในระดับสูง หรืออาจเป็นไปได้ว่า พ่อแม่มีความพร้อมในเรื่องเศรษฐกิจพอที่จะสนองความต้องการทุกอย่างของเด็กได้ ในด้านความรัก ความห่วงใยที่พ่อแม่ประเภทนี้มีมากเกินไปก็อาจจะเป็นเพราะภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้พ่อแม่เหนื่อยยากในการประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัว พ่อแม่จึงไม่ต้องการให้เด็กต้องเห็นคเหนื่อยเหมือนอย่างพ่อแม่ อีกประการหนึ่งพ่อแม่เกรงว่าเด็กจะมีความประพฤติไม่เหมาะสม และไม่ปฏิบัติตามที่พ่อแม่คาดหวังจึงเกิดความกังวลห่วงใย พ่อแม่ที่มีรายได้อัตราสูงจึงให้ความปกป้องคุ้มครองเด็กในระดับสูง จึงบ่งบอกได้ว่ารายได้ของครอบครัวส่งผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวทางอ้อมผ่านการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครอง ผลการวิจัยส่วนนี้จึงสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Falk, (1959 : 1-16) ที่พบว่าพ่อแม่ที่มีฐานะทางสังคมสูงจะอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างปกป้องคุ้มครอง

รายได้ของครอบครัวกับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักและตามใจ ผลการวิจัยนี้บ่งบอกว่ารายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ

จึงอาจจะกล่าวได้ว่า พ่อแม่ที่มีรายได้ระดับสูงมีแนวโน้มที่จะรักตามใจเด็กในระดับสูง ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **Sears, et al.** (1957 : 317) และ กุเตยา กฤษณาภิรมย์ (2514 : 148) ที่พบว่าพ่อแม่ที่มีชั้นทางสังคมระดับสูง และระดับกลาง จะรักตามใจและยอมให้เด็กแสดงอารมณ์และพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้มากกว่าพ่อแม่ที่มีชั้นทางสังคมระดับต่ำ จากการรวบรวมผลการวิจัยของคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจ เรื่องการเลี้ยงดูและอบรม (2526 : 27-34) พบว่าการอบรมเลี้ยงดูในประเทศไทยพ่อแม่ที่มีระดับเศรษฐกิจหรือรายได้ระดับสูงจะควบคุมเด็กน้อยลง หรืออาจกล่าวได้ว่ารักตามใจมากขึ้น เช่นเดียวกับผลการรวบรวมงานวิจัยของ **Bronfenbrenner** (1958 : 400-419) ที่พบว่าพ่อแม่ที่มีฐานะทางสังคมสูงจะรักตามใจเด็กมากขึ้น ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าสภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม พ่อแม่ที่มีรายได้ระดับสูงจะมีความพร้อมและยึดหยุ่นในการเลี้ยงดูเด็กมากขึ้น ให้เสรีภาพมากขึ้น เน้นในเรื่องของความสุข ความเป็นตัวของตัวเอง (**Kohn, 1959 : 145-151**) อีกประการหนึ่งพ่อแม่ประเภทนี้รู้จักเลือกสรรอ่านหนังสือ และฟังสิ่งที่มีประโยชน์มากกว่าพ่อแม่ที่มีรายได้ระดับต่ำ จึงสามารถเข้าใจและนำมาปฏิบัติต่อเด็กโดยคำนึงถึงความต้องการ ความพอใจของเด็กมากขึ้น เช่น ยอมให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่รุนแรงได้ การรักตามใจจึงทำให้เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าว จากหลักฐานดังกล่าวจึงสามารถบ่งชี้ได้ว่า รายได้ของครอบครัวส่งผลทางอ้อมต่อพฤติกรรมก้าวร้าว ผ่านการอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ

4.3 ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับการอบรมเลี้ยงดู พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ผลการวิจัยนี้จึงบ่งบอกได้ว่า พ่อแม่ที่มีความสัมพันธ์ทางบวก มีความรักใคร่ ประองคองกัน มีแนวโน้มที่จะอบรมเลี้ยงดูเด็กแบบประชาธิปไตย ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **McCord, McCord and Howard** (1963 : 177-182) ซึ่งพบว่าพ่อแม่ที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จะให้ความรัก ความอบอุ่น และให้เหตุผลแก่เด็กมากกว่าพ่อแม่ที่มีความสัมพันธ์ที่ไม่ดี ซึ่งเป็นไปได้ที่พ่อแม่ที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันนั้นจะมีความรักใคร่ประองคอง เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ปรีกษาหารือปัญหาต่าง ๆ ใช้เวลาว่างร่วมกันทำให้ชีวิตมีความสุข มีสุขภาพจิตดี และมักจะมีเหตุผลในการเลี้ยงดูเด็ก ทำกิจกรรมร่วมกับเด็ก ยอมรับเด็ก

จะเห็นได้จากผลการวิจัยของ Cox and Leaper (1961 : 637-649) ซึ่งพบจาก
คำรายงานของพ่อแม่และเด็กซึ่งมีความสอดคล้องกันว่า พ่อแม่ที่รักใคร่ปรองดองกับ
จะถ่ายทอดความรักใคร่ให้แก่เด็ก ร่วมกิจกรรมกับเด็ก และให้เหตุผล ให้เสรีภาพแก่เด็ก
มากกว่าพ่อแม่ที่มีความขัดแย้งกัน ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่จึงส่งผลทางอ้อมต่อพฤติกรรม
ก้าวร้าวผ่านการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย